

VALDKONDLIKU TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUSE TUGEVDAMISE PROGRAMMI (RITA) TEGEVUSE 1
„STRATEEGILISE TA TEGEVUSE TOETAMINE“

UURINGU LÄHTEÜLESANNE

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

Uurimisteema

Muutuvast tööturust ja rändest tulenevad võimalused ja väljakutsed haridus-, tööturu ja sotsiaalsüsteemis

Lahendatavad probleemid

Eestil puudub terviklik, proaktiivne, erinevate võimaluste analüüsil põhinev lahendusteede kaardistus, kuidas kompenseerida rändega rahvastiku vananemisest ja vähenemisest ning tootlikkuse tõstmise vajadusest tulenevaid muutusi tööturul. Ilma lahendusteede analüüsita ei saa teha kaalutletud otsuseid. Vähe on teaduslikult analüüsitud erinevate lahendusteede tulusid ja kulusid, samuti on meil vähe Eesti olude jaoks loodud või kohandatud probleemide lahenduseks mõeldud võimalikke tõenduspõhiseid töövahendeid. Viimaste olemasolu on kriitiline, et jõuaksime probleemidele reageerimisest nende ennetamiseni ning rakendatavad meetmed oleksid võimalikult tõenduspõhised.

Taust ja täpsem ülevaade probleemidest

1) Põhjalikult analüüsimata on töajõupuuduse leevendamise võimalused rände abil

Eesti tööturu üks teravamaid ja prognoositavalt süvenevaid probleeme on **kasvav struktuurne töajõupuudus**. Hinnanguliselt¹ väheneb Eesti tööealiste inimeste (15-64) arv võrreldes 2013. aastaga 2025. aastaks 100 000 inimese võrra, seda nii väljarände kui tööikka jõudvate ja sealt väljuvate põlvkondade arvulise disproportsiooni tõttu. Kuigi Eestisse tuleb ka inimesi elama ja õppima, ei jää nt suur osa välisüliõpilastest Eestisse tööle. Töajõupuudus erineb oluliselt ametialade lõikes, kuid problemaatilised on peaaegu kõik valdkonnad. Suurem puudujääk võib tulevikus olla IKT spetsialistide, tervishoiu keskastme spetsialistide, metalli- ja masinatööstuse oskustöötajate, seadme- ja masinaoperaatorite, aga ka mootorsõidukite juhtide ja lihttööliste osas². Samas võib globaalsete megatrendide realiseerumine tehnoloogilise arengu või kliimapolitika rakendamise näol tuua kaasa olukorra, kus töajõu nõudlus ja pakkumine mõnedes Eesti majandussektorites muutub drastiliselt.

Töajõu rakendamise struktuursete ümberkorralduste väljakutse lahendamise esimeseks eelduseks on täpne teave tööturul puudu oleva inimeste hulga ning vajaminevate oskuste ja teadmiste kohta³. Riigi peamiseks infoallikaks on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi töajõuvajaduse ja pakkumise prognoos, kuid sellest ei selgu ei tulevikus vajaminevad oskused ja teadmised ega see, kas ja kui suur osa erinevate tegevusalade töajõupuudusest suudetakse katta riigisiselt. Praeguseks on käivitatud valdkondade põhiselt tööalaste oskuste ja hariduse tulevikuvajadust

¹ http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2015/pdf/ee3_en.pdf

² https://www.mkm.ee/sites/default/files/toojouprognos_2024_lyhikirjeldus.pdf

³ <http://www.riigikontroll.ee/tabid/206/Audit/2354/Area/1/language/et-EE/Default.aspx>

hindav koordinaatsioonisüsteem OSKA⁴, mille raames koostatakse lisaks valdkondlikele prognoosidele igal aastal ka üldist Eesti tööturu olukorda ja tulevikku analüüsivaid ning töötamise tulevikutrende käsitlevaid ülevaateid.⁵ Ülalviidatud analüüsid toovad ühe lahendusteena välja sisserände sihipärasemat korraldamist, toomaks Eestisse kõrgetasemeliste teadmiste ja oskustega töötajaid. Samas **pole üheski seni tehtud ülevaates täpsemalt analüüsitud rändega seotud võimalusi ülalviidatud probleemidega tegelemiseks ega erinevate lahendusteede komplementaarsust.**

2) Eestis puudub rände tulude ja kulude hindamismudel

Rände kulude ja tulude hindamismudeli väljatöötamisel on viis olulist omavahel seotud aspekti:

1. Erinevate rändeliikide muutujate karakteristikud (haridustase, vanus, sugu jne) on erinevad ning seega mõjuvad nad riigile nii majanduslikus, hariduslikus kui sotsiaalses vaates erinevalt. Tervikpildi saamiseks rände mõjudest riigile on oluline analüüsida ja võrrelda rännet erinevate rändeliikide lõikes ning töötada välja mõjude hindamist võimaldav mudel.
2. Järjest vananeva rahvastiku ning väheneva tööealise elanikkonna mõjudest tulenevalt on riigil vaja leida kompenseerivaid meetmeid, et säilitada eelarvetasakaal ning elatustase. Mudel, mis võimaldab hinnata ja prognoosida, kas, millises ulatuses ning milliste rändeliikide lõikes ränne suudaks kompenseerida vananevast elanikkonnast ja töökäte puudusest tulenevaid probleeme, annab teiste riikide ees konkurentsieelise.
3. Teadmine kas, kuidas ja mil määral ränne mõjutab nii riiki tervikuna kui selle spetsiifilisi valdkondi, võimaldab tõendus põhised kujundada ja suunata avalikku arvamust rändest.
4. Rände kulude ja tulude hindamismudel võimaldaks süstemaatilist ja perioodilist demograafilise ja rändeolukorra jälgimist ning analüüsi, mis omakorda võimaldaks kujundada välja optimaalsed teenused ning neid rakendada.
5. Ülevaatliku ja erinevaid rändeliike arvesse võtva mudeli kujundamine on väärtus omaette kuna taolist laiapõhjalist ja –haardelist lähenemist rände mõjudest riigile ei ole seni tehtud.

Täna **puudub Eestis mudel rände (sisse-, välja-, tagasi- ning pendelrände keskpika (5-10 a)⁶ ja pikaajaliste (10-20 a)⁷ kulude ja tulude hindamiseks.** Rände-, tööturu-, haridus- ning sotsiaalpoliitika planeerimiseks Eesti muutuvast demograafilisest olukorrast ning rändekontekstis on vaja hinnata nii eri ränderühmade (töö, pere, õpi, teadus, rahvusvaheline kaitse jne), sh Euroopa Liidu kodanike, üleselt, lõikes kui ka ränderühmade siseselt senist teenuste kasutamist ning vajadusi teenuste järele (kulu) kui nende reaalset panustamist ühiskonda (tulu).

Rände fiskaalmõju hindamisel on senises teadustöös keskendutud peamiselt sisserände mõjude hindamisele^{8,9} ning kasutatud on peamiselt kolme lähenemist: 1) raamatupidamislik lähenemine (*static accounting/cash-flow approach*) – hindab riigis juba viibivate ning hiljuti saabunute mõju aastast kulude (teenuste kasutamine) ning tulude (maksud) kaudu. Tegemist on võrdlemisi robustse mudeliga, millega on võimalik hinnata sisserände fiskaalmõju SKP-sse; 2) dünaamiline lähenemine

⁴ <http://oska.kutsekoda.ee/>

⁵ <http://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2016/04/Tulevikutrendid-1.pdf>; http://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2017/02/T%C3%B6%C3%B6turu_uuring_terviktekst.pdf

⁶ Keskendub juba riigis olevatele, hiljuti saabunud (uussisserändajad) ja lahkunute mõjudele.

⁷ Keskendub rände prognooside põhjal rände mõjudele pikas vaates ehk võtab arvesse ka näiteks immigrantide/emigrantide laste mõju tööturule sisenemisel/lahkumisel jne.

⁸ Centre for Research and Analysis of Migration 2013. „The Fiscal Effects of Immigration to the UK“.

http://www.cream-migration.org/publ_uploads/CDP_22_13.pdf

⁹ The Economic Journal 2014. The Fiscal Effects of Immigration to the UK“.

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/econ.12181/full>.

(*dynamic net transfer profiles approach*) – hindab ja modelleerib lisanduva sisserände mõjusid pikemas vaates; 3) makromajanduslik lähenemine (*macroeconomic model*) – hindab sisserände mõjusid riigile makromajanduslikus vaates.¹⁰ Seni kasutatud uuringuid ning nende metodoloogilisi lähenemisi on võimalik edasi arendada, kohendada ja kasutada Eestile sobiva mudeli kujundamiseks.

Olulised muutujad, mida kavandatav mudel peaks erinevate rändeliikide löikes arvesse võtma, on kindlalt määratletud sihtrühmad (vt eesmärkide alt), majanduslikud muutujad (tööjõukulud ja -maksud), sotsiaalvaldkonda puudutavad muutujad (töötü abiraha, peretoetus, tervishoid, pension jne) ning haridusvaldkonda puudutavad muutujad (hariduse omandamine, ümberõpe, keeleõpe jne).

Senised uuringud on valdavalt näidanud, et sisserände (eriti töötamise eesmärgil saabunud) abil on võimalik täita tööjõuturul tööjõupuuduse all kannatavates sektorites vajalikke töökohti, sisserändajad on võrreldes kohaliku elanikkonnaga tööjõuturul mobiilsemad ning enamasti panustavad sisserändajad sihtriigi majandusse rohkem kui sealt võtavad.¹¹ On võimalik, et Eestisuguses väikeriigis on tulu-kulu analüüsi tulemused teistsugused. Sisserändajate keeleõppe motivatsioon võib olla madalam ning inimeste huvi pikaajaliselt Eestisse jääda võib olla väiksem, mis seab uued väljakutsed ka mitmekultuurilisusega seotud meetodite ja vahendite välja töötamisele. Seetõttu on oluline teaduspõhiselt analüüsida neid teemasid just meie kontekstis.

Sisserände kõrval on riigi huvides kindlasti oma tööjõulise elanikkonna hoidmine võimalikult aktiivsena koduriigi tööjõuturul. Iga Eestis üleskasvanud ning hariduse ja/või kutse omandanud inimese lahkumine koduriigist mõjub majanduslikust aspektist vaadates negatiivselt ning positiivselt uue sihtriigi majandusele. „Ajude“ ja oskustööjõu äravool on probleem, millega Eestil tuleb senisest efektiivsemalt tegeleda. Samuti on oluline analüüsida, kuivõrd mõjutab Eestist kord välja rännanute tagasiränne Eestisse.

3) Napib tõenduspõhiseid meetodeid ja vahendeid ühiskonna mitmekultuurilisusega toimetulekuks

Arvestades praegust demograafilist olukorda ning erisuunalist rännet, on Eesti sotsiaal-majanduslikule ja haridussüsteemile jätkuvaks väljakutseks erineva keele- ja kultuuritaustaga inimeste kohanemine ja lõimumine Eesti ühiskonnas. Selles vallas on tehtud palju uuringuid^{12,13}, on hea ülevaade probleemidest¹⁴, kuid **vähe on teaduslikke, tõenduspõhiseid, Eesti kontekstis**

¹⁰ International Migration Outlook 2013. „The fiscal impact of immigration in OECD countries“. OECD 2013.

http://www.globalmigrationgroup.org/system/files/Liebig_and_Mo_2013.pdf

¹¹ Migration Policy Debates 2014. „Is migration good for the economy?“

<https://www.oecd.org/migration/OECD%20Migration%20Policy%20Debates%20Numero%202.pdf>.

¹²

http://www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/MH13/Uuringuaruanne_MindPark.pdf

¹³ http://sotsiaalteadused.ut.ee/sites/default/files/www_ut/randehoiakute_raport_29.04.2016.pdf

¹⁴ <http://www.kul.ee/et/uudised/uuringud#l6imumisuurung>

testitud meetodeid ja vahendeid¹⁵ mitmekultuurilise ühiskonna väljakutsetega toimetulekuks¹⁶ ja võimaluste ära kasutamiseks.

Probleemideks on nii (1) eesti keele õppe kättesaadavus ja tõhusus, (2) ühisosa – ühise identiteedi loomine eri rühmade vahel kui (3) madal sallivus.

- (1) Eesti välispäritolu rahvastiku hulgas on aktiivse eesti keele oskusega (valdavad vabalt või saavad aru, räägivad ja kirjutavad) inimesi alla poole. Keeleoskus on paranenud, kuid see ei ole piisav täisväärtuslikuks Eesti ühiskonnas osalemiseks. Kuigi muu emakeelega noorte eesti keele oskus on vanematest inimestest parem, siis on ka siin palju arenguruumi. Vaid 70% saavutab põhikooli lõpuks vajaliku minimaalse B1 keeletaseme. Puudu jääb just aktiivsest keeleoskusest¹⁷, mille arendamisel on oluline siduda keeleõpe kaasamis- ja osalemismeetmetega, et keele praktiseerimine oleks huvitav ja atraktiivne. Probleemiks on ka eesti keele kui teise keele õppemeetodid ja -materjalid¹⁸.
- (2) Eesti üheks probleemiks on vene kodukeelega inimeste nõrk seotus Eestiga – sj on just nooremate inimeste Eesti riigiidentiteet oluliselt nõrgem kui vanemate inimeste hulgas¹⁹ ning Eesti kodanikuks olemist peab oluliseks kaks korda vähem venekeelseid kui eestikeelseid noori²⁰. Nõrk riigiidentiteet tähendab seda, et ligi pooled noored ei seo oma tulevikku Eestiga. Üheks võimaluseks ühisosa loomisel on koos õppimine ja tegutsemine. Eesti keelest erineva koduse keelega lastest õpib eestikeelses põhikoolis koos eesti lastega vaid väike osa – alla 10%, lisaks õpib keelekümbles veel 20%. Samas viimase integratsiooni monitooringu järgi ei poolda vaid 5% eesti ja vene vastajatest üldse mitmekultuurilist klassi. Üheks probleemiks on ka koolide valmisolek mitmekultuurilises keskkonnas õpetada²¹.
- (3) Eestlaste avatus rahvussuhetes on võrreldes teiste siin elavate rahvustega oluliselt madalam. Pooled eestlased ja üks viiendik teiste rahvuste esindajatest ei väljenda positiivset suhtumist ühessegi kolmest võimalusest elada ja tegutseda mitmekultuurilises keskkonnas²². Võrreldes hoiakuid immigrantide suhtes ka paljude teiste Euroopa riikidega, paistavad Eesti elanikud silma madala sallivusega²³. Erinevalt teistest riikidest ei erista Eestis hoiakuid niivõrd haridus kui vanus. Vanemad inimesed suhtuvad sisserändesse nooremate põlvkondadega võrreldes üldiselt negatiivsemalt. Uuring viitab ka eestlaste hulgas levinud „suletud patriotismile“: „Mida lähedasemana tajub inimene oma suhet riigiga, seda negatiivsemate sisserändehoiakutega ta on“²⁴. Viidatud uuringus pakutakse välja erinevaid meetmeid hoiakute avatumaks muutmiseks ning sallivuse suurendamiseks, kuid reeglina jäävad need üldiseks. Probleemiks on

¹⁵ Üheks laialt rakendusel olevaks tõendus põhiseks metoodikaks hariduses on nt KiVa – Kiusamisvaba Kool, mis on Turu Ülikoolis Soome haridus- ja kultuuriministeeriumi toetusel teaduspõhine kiusamisvastane programm, mida rakendab Soomes 90% kõikidest üldhariduskoolidest. Eestis rakendab seda alla 10% koolidest.

¹⁶ Uuring „Uusimmigrantõpilaste akadeemiline ja sotsiaalne toimetulek Eesti üldhariduskoolis (2013)“ (http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/41933/Uringuaruanne_MindPark.pdf?sequence=1&isAllowed=y) toob välja, et vajadus materjalidele on nii õpetajate kui eriti sisserändajate laste vanemate poolt suur. Uuring „Eesti elanikkonna hoiakud kolmandatest riikidest sisserändajate suhtes euroopa sotsiaaluuringu andmetes“ (2016)

http://sotsiaalteadused.ut.ee/sites/default/files/www_ut/randehoiakute_raport_29.04.2016.pdf viitab vajadusel hoiakute muutmiseks mõeldud meetmeid adapteerida ja nende tõhusust hinnata.

¹⁷ <http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/6peatykk.pdf>

¹⁸ http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/45535/Analys_keel_pohikool_2015.pdf?sequence=1

¹⁹ <http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/2peatykk.pdf>

²⁰ http://projects.centralbaltic.eu/images/files/result_pdf/DNSE_result2_Research

²¹ http://sotsiaalteadused.ut.ee/sites/default/files/www_ut/randehoiakute_raport_29.04.2016.pdf

²² <http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/5peatykk.pdf>

²³ http://sotsiaalteadused.ut.ee/sites/default/files/www_ut/randehoiakute_raport_29.04.2016.pdf

²⁴ *ibid*: 68

longituudsete uuringute puudumine selle kohta, mis aitab inimestel omaks võtta sisserändajaid ja muuta negatiivseid hoiakuid nende suhtes; lõimumist edendavate eri tegevuste efektiivsuse hindamine, rahvusvahelise kogemuse adapteerimine; hoiakute ja käitumise vaheliste seoste uurimine sisserändega seotud küsimustes (ibid: 73).

Eesmärk

Uuringuprojekti analüütiline eesmärk on teadustöö esimese etapina **kaardistada, analüüsida ja prognoosida rändega seotud võimalusi ja väljakutseid demograafiliste ja tööturu muutustega seotud probleemide lahendamiseks ennekõike haridus- ja sotsiaalsüsteemi kontekstis.**

Uuringuprojekti rakenduslik eesmärk on **pakkuda tõenduspõhiseid lahendusi hariduslikele, tööturu, sotsiaalsetele ja kultuurilistele probleemidele praktiliselt kasutatavate mudelite (rände tulu-kulu mudel), meetmete ja õppevahendite toel. Kui mõnes kitsamas valdkonnas lahendused praegu puuduvad või jäävad ebapiisavaks, siis soovitada meetmeid kitsaskohtade kõrvaldamiseks.**

Uuringus tuleb arvestada erinevaid rühmi: sisserändajad (tippspetsialistid ja oskustööjõud); sunnitud sisserändajad sh pagulased; väljarändajad (sh eritähelepanu all muu emakeelega noored); pendelrändes osalejad; nii potentsiaalsed kui tegelikud tagasirändajad; õppe eesmärgil rändajad; eri rühmade pereliikmed.

Uurimisküsimused

- 1) **Kuidas kompenseerida rändega Eesti tööturul lähima 10-15 a jooksul ja soovitavalt ka pikemas perspektiivis toimuvaid muutusi? Kuidas muutustega kaasnevate probleemidega toime tulla, kuidas võimalusi ära kasutada? Millised on võimalike stsenaariumide tulud ja kulud Eesti riigi jaoks? Üldine lahenduste kaardistus, fookus rändel**
 - 1.1. Millised muutused toimuvad Eesti tööturul tulenevalt maailmamajanduse megatrendidest (sh uute tehnoloogiate kasutuselevõtt tööstuses ja transpordis, kliimapoliitilistest arengutest tulenevad muutused mäemajanduse ja energiamajanduse sektorites jt suured muutused), rändest, demograafilistest muutustest?
 - 1.2. Milliseid arenguid tööturul soovib toetada riik ja milliseid ettevõtjad? Mida lisaks olemasolevale tööjõuvajadusele tuleks tuleviku kavandamisel arvestada (tootlikkuse tõus, kasvualdkondade eelisarendamine, ühiskonna sotsiaalne sidusus)? (Sisend OSKA temaatilistesse analüüsidesse.)
 - 1.3. Millised on riigi soovitud arengute realiseerimiseks vajalikud ja võimalikud poliitikameetmed? Ülevaade erinevatest meetmetest ja nende potentsiaalsest mõjust (sisend OSKAst).
 - 1.4. Millises mahus on muudatused saavutatavad siseriiklike meetmetega - kas ootused ümberõppeks, kõrge tasemega töötajate koolitamiseks spetsiifilistes valdkondades jne on Eesti inimkapitali arvestades saavutatavad? (hinnata OSKA soovitude realistlikkust summaarselt) Millised on ümberõppe potentsiaal ja takistused?
 - 1.5. Millise osa tööjõuvajadusest saaks katta kvalifitseeritud tööjõu sisserändega? Täpsemalt analüüsida:
 - a) Millistesse valdkondadesse ja kui suures mahus peaks ränne panustama?
 - b) Kuidas kavandada sisserännet nii, et see tooks Eesti sisest tööjõu potentsiaali, tööturu vajadusi ning ressursse arvestavalt juurde vajalikku tööjõudu?
 - c) Millistest riikidest ja kui palju oleks realistlik ja mõistlik (sh sotsiaalset ja julgeolekualast stabiilsust arvestades) inimesi Eestisse tööle kutsuda? Kuidas seda teha?

- d) Kuidas suurendada riigi valmisolekut (ennekõike haridus ja sotsiaalsfääris) sisserändajate vastuvõtmiseks ja lõimimiseks? Kuidas soodustada (kõrgetasemeliste oskustega) inimeste sisenemist Eesti töturule?
- e) Kuidas kasutada ära tagasirände potentsiaali?
- f) Kuidas luua olukorda, et rohkem noori (sh fookuses eesti keelest erineva kodukeelega noored) rakendaksid oma potentsiaali Eestis?

Rände kavandamisel tuleb arvestada erinevate stsenaariumitega. Eesmärgiks on saada vähemalt kolm stsenaariumit aastaks 2030 ja soovitavalt pikemas perspektiivis: (1) tänase olukorra jätkumine, (2) töjõu puudujäägi kompenseerimine sisserändega, lähtuvalt riigi vajaduste hinnangutest, (3) töjõu puudujäägi kompenseerimine sisserändega, lähtuvalt ettevõtjate vajaduste hinnangutest.

2) Kuidas hinnata rändest tulenevaid kulusid ja tulusid pikas perspektiivis? Rände tulude ja kulude uude mudeli väljatötamine Eesti jaoks.

Sellist mudelit pole Eestis varem tehtud. Samas on rändealast infot eri registrites olemas, millele baseerudes on võimalik prognoose teha. Töö tulemus võib olla ka andmekogumise täiendamine.

Uurimisküsimusele vastamisel tuleb silmas pidada järgnevaid tingimusi:

- 2.1. Luua eri rändeprofiilide (sisse-, välja-, tagasi- ja pendelrände) kohta mudeli rakendused, mis võimaldavad hinnata profiilide lõikes isikute rändega riigile kaasnevaid kulusid ja tulusid. Hinnata tuleb nii otseseid, kaudseid kui kaasnevaid kulusid.
- 2.2. Mudel peab võimaldama hinnata eri rändeprofiilidega inimeste teenusvajadusi, mis tagaksid isikute maksimaalse integreerituse töturule ja ühiskonda ning minimaalse sõltuvuse riiklikest toetustest, nende teenusvajaduste maksumust ning isikute fiskaalpanust a) teenuste saamisel b) teenuste mittesaamisel.
- 2.3. Mudeli välja tötamisel tuleb tähelepanu pöörata teenuste kvaliteedi, korraldamise ja osutamise probleemidele, mis aitaks vastata küsimusele, miks ei ole võimalik teatud kuludega saavutada teatud tulemusi.
- 2.4. Kulude ja tulude hindamise mudeliga peab olema võimalik hinnata erinevate rändestsenaariumite (stsenaariumid on esitatud uurimisküsimuste punktis 1) rakendumise võimalikku ressursivajadust Eesti avaliku sektori jaoks.
- 2.5. Mudeli koostamisel tuleb mh arvestada sisserändajate sündimuse või peremoodustuse erijoontega.

3) Tõendus põhiste meetodite ja vahendite väljatötamine avaliku sektori jaoks, et optimaalselt kohandada sotsiaal- ja haridussüsteemi rändest tulenevatele vajadustele ja mõjudele vastavaks arvestades eri sihtgrupe. Vahendite rakendamise mõju ja maksumuse analüüs. Eeltöona tuleb kaardistada olemasolevad teenused, sh arvestades Euroopa Liidu initsiatiividega.

- 3.1. Eesti keele õppe arendamine ja mitmekeelsuse kujundamine. Millised on tötavad (riigi)keeleõppe mudelid ja võimalused keeleõppe motivatsiooni toetamiseks muutunud rändekontekstis? Eesmärgiks on sisserändajate kiire esmane keeleõppe ja seeläbi töturuvõimaluste parandamine; õpilastel, kelle emakeel ei ole eesti keel, varase mitmekeelsuse arendamine. Lisaks keeleõppe tehnilistele küsimustele ja õppele klassiruumis, on oluline tegeleda motivatsiooni, keelepraktika, lõimimise küsimustega. Valmima peavad ka tötovahendid kakskeelsetele (ennekõike vene – eesti) lastele (logopeedilise) toe pakkumiseks.

- 3.2. Millised muutused haridussüsteemis aitavad kasvatada eri rahvusrühmade jaoks jagatud Eesti riigiidentiteeti? Millised mitmekultuurilise kooli mudelid toimivad (võiksid toimida) Eesti kontekstis? Milliseid töö- ja õppevahendeid (nt mitmeperspektiivsed õpikud, sallivust ja kultuuridevahelist suhtemist toetavad mängud jms) eri sihtgruppidele (õpetajad, vanemad, lapsed) on selliste koolide toimimiseks vaja?
- 3.3. Mitmekultuurilises keskkonnas vajaminevate pädevuste arendamiseks toimivate töövahendite välja töötamine või adapteerimine ja testimine Eesti oludes. Eesmärgiks on erikultuuriliste laste ja noorte varase ühiskondliku kaasatuse toetamine ja laiemalt sallivuse arendamine. Kultuurilise mitmekesisusega seotud väärtuste, pädevuste ja hoiakute arendamine Eestis nii põliselanikel kui sisserrännanutel.
- 3.4. Kuidas haridussüsteem saab koostöös teistega aidata kaasa sotsiaalsete probleemide (marginaliseerumine, radikaliseerumine, noorte ühesuunaline väljaränne) märkamisele, ennetamisele ja lahendamisele uuevas mitmekultuurilises kontekstis? Loo seiresüsteemi prototüüp, mis baseerub erinevate registritele ning töötada välja toimivad sekkumismudelid (haridus ja sotsiaalsüsteemi koostöös).
- 3.5. Kuidas lõimida (ennekõike koduseid) täiskasvanud uussisserrändajaid? Kuidas võimestada kogukonnatasandit, sh varasemaid ja uusi rändekogukondi, uute rändeväljakutsetega toimetulekul ning ühiskondliku sidususe loomisel. Juhised ja töövahendid KOVidele ja III sektorile.

Uuringu vastavus TA erandi kriteeriumitele

Tellitav uuring on uuenduslik ning sisaldab mitmeid innovaatilisi aspekte. Peamine innovaatus seisneb tooteinnovatsioonis: projekti käigus töötatakse välja mitmeid uusi tooteid ja teenuseid: nt rände kulu-tulu mudel, keeleõppevahendite prototüübid, meetodid avatud hoiakute kujundamiseks ja eri rahvusrühmade vahel ühisosa loomiseks.

Uuring sisaldab teatavat ebakindluse elementi. Uuringus on palju tegureid, mida pole võimalik ette ennustada. (1) Näiteks pole võimalik kirjeldada uuringu käigus välja töötatavate vahendite täpset loetelu, sest see tuleneb tänaste probleemide ja juba olemasolevate vahendite ülevaatest, mis koostatakse uuringu käigus. (2) Vahendite ette valmistamises on mitmeid etappe (eri sekkumismeetmete väljatöötamine ja rakendamine, nende mõju hindamine, sobivate valimine ja töövahendi lõplik disainimine koostöös praktikutega), mille tulemusi pole võimalik ette ennustada. (3) Sobivate lahenduste leidmine ja selleks kuluv töömaht võib muutuda sõltuvalt uuringu erinevate etappide (vahe)tulemustest. Uuringu kestel võib selguda, et lähteülesandes püstitatud küsimused tuleb ümber formuleerida. Uuringus on lubatud töö kestel ja tellijaga kokkuleppel muuta uurimisküsimusi nii, et need vastaksid paremini lähteülesandes välja toodud eesmärkidele.

Intellektuaalomandi varalised õigused uuringu tulemuste suhtes kuuluvad teenuse pakkujale. Teenuse pakkuja annab ETAgile uuringu tulemuste kasutamiseks tasuta lihtlitsentsi koos tulemusi rakendavatele ministriumitele all-litsentsi andmise õigusega. Teenuse pakkuja on kohustatud andma uuringu tulemuste kasutamise õiguse kolmandatele isikutele õiglastel ja mõistlikel turutingimustel. Kõiki uuringu tulemusi, millega ei kaasne intellektuaalomandi õigusi, võib avaldamise kaudu laialdaselt levitada.

Tehnilised nõuded

Konkursil võivad osaleda interdistsiplinaarsed konsortsiumid, kuhu kuuluvad esindajad vähemalt kahest erineva avaliku TA asutuse või eraõigusliku asutuse või ülikooli vähemalt kahe erineva TA

alamvaldkonna²⁵ uurimisrühmast. Konsortsiumis osalev uurimisrühm ei või samaaegselt sama konkursi raames osaleda teise konsortsiumi koosseisus. Konsortsiumi juhtpartner osaleb uuringu täitmisel ning on uuringu peatöövõtja.

Projekti täitjad

Pakkumuses esitada uuringus osalev isikkoosseis sh eraldi põhitäitjad (kelle kompetentsi hinnatakse teadusliku taseme hindamisel) ja muud töötajad (tehniline personal, tudengid vm personal), kelle teaduslikku taset ei hinnata.

Projektijuhil peab olema doktorikraad ning vähemalt ühe suuremahulise mitmest organisatsioonist pärit meeskondadega projekti juhtimise kogemus.

Uuringu põhitäitjate hulka peavad kuuluma eksperdid, kes katavad uurimisküsimustes välja toodud teemasid, eeldatavalt teadlased nii majandus-, rände-, keele-, haridus- kui käitumisteaduste vallast. Mudelite, meetmete ja töövahendite välja töötamisel on soovitatav kaasata välisekspertiisi ning Eesti praktikuid (hariduse, keeleõppe, sotsiaaltöö vms valdkondadest).

Pakkuja esitab uurimisrühma koosseisu koos rollide jaotuse ja koormusega projektis. Iga uurimisrühma põhitäitja kohta esitatakse CV või viide ETISes asuvale CV-le. Uurimisrühma teised liikmed tuua välja isikkoosseisu selgitaval väljal ilma CVdeta. Koormus märkida muude töötajate kohta summaarsena ja põhitäitjate kohta personaalselt. Vastav info peab kajastuma ka eelarve tabelis.

Juhtkomisjon

Konsortsiumi juhtpartner moodustab projekti jälgimiseks projekti juhtkomisjoni, mille koosseisu kuuluvad peale konsortsiumi partnerite esindajate ka uuringuga seotud ministriumide - Haridus- ja Teadusministeeriumi, Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi, Siseministeeriumi ning ETAgil esindaja(d). ETAgil ja ministriumide esindajaid peab komisjonis olema üle poole. Projekti juhtkomisjon kohtub regulaarselt, vähemalt korra kvartalis, ning tema ülesanne on tagada, et projekti tegevused vastavad lähteülesandes ning uuringuettepanekus toodud eesmärkidele ja ajakavale ning jälgib, et eelarve oleks kasutatud eesmärgipäraselt.

Projekti juhtkomisjon kiidab heaks projekti progressi ning eelarve kasutamise. Peale seda, kui juhtkomisjon on selle heaks kiitnud, esitab konsortsiumi juht ETAgile aruande ning arve. Aruande vormi töötab välja ETAg. Aruandeid võib esitada elektroonselt. Makseid tehakse kord kvartalis arve alusel.

Lõpparuande mustand esitatakse ETAgile 2 kuud enne projekti lõppu. ETAgil ja uuringuga seotud ministriumidel on õigus kuu aja jooksul teha parandusettepanekuid. Konsortsiumi juhtpartner esitab lõpparuande hiljemalt 2 kuud pärast projekti lõppu.

Pakkuja, kes kavatses teenuse osutamiseks kasutada alltöövõtjaid, esitab alltöövõtjate nimed ja registrikoodid, näidates ära alltöövõtjate põhitäitjate kvalifikatsiooni ja pädevused ning nende poolt projektis osutatavad teenused ja tööjaotuse selliselt, et oleks võimalik hinnata alltöövõtjate teenuse osutamise kompetentsust kui tervikut.

²⁵ Haridus- ja teadusministri määrus "Teadus- ja arendusvaldkondade loetelu", <https://www.riigiteataja.ee/akt/13246093>

Konkurss jääb avatuks 2 kuuks alates konkursi väljakuulutamise hetkest. Pakkumus esitatakse ETISE keskkonnas. Voorus osaleda soovivad konsortsiumid teavitavad oma osalemissoovist ETAgil, kes võimaldab neile ligipääsu taotlusvormile.

30 päeva pärast voo avanemist on voorus osalevatel konsortsiumitel võimalus kohtuda tellija esindajatega, et rääkida läbi ette valmistatava pakkumuse sisu.

Uuringu läbiviimisel tuleb võimalikult palju kasutada seni tehtud (korduvate) uuringute ja analüüside (sh Euroopa Sotsiaaluuring - ESS, Eesti tööjõu-uuring - ETU, OSKA, Edukus tööturul – vt haridussilm.ee, European Company Survey jm) tulemusi ja nende andmete teisest analüüsi, samuti registriandmeid (EMTA registrid, Töötukassa, EHIS, Rahvastikuregister, Sotsiaalkindlustusamet jm) eesmärgiga kaardistada seniseid arenguid ja võimalike suuremate sekkumiste mõju. Uued kavandatud uuringud peaksid olema soovitatavalt eksperimentaalsed või pikaajalised, mis võimaldaks hinnata arengut ja välja töötatud vahendite mõju. Suuremate küsitlusuuringute läbiviimist tuleb põhjendada.

Uuringu tulemused esitatakse eesti keeles, inglise keelse kokkuvõttega.

Projekti kestus on kuni 3 aastat. Uuringu maksimaalne eelarve kolmeks aastaks on 1,5 miljonit eurot (koos käibemaksuga), mille eri teemade proportsioonid on järgnevad:

1. Teema: rände stsenaariumid – ca 10-15%
2. Teema: kulu – tulu mudel – ca 25-35%
3. Teema: tõenduspõhised töövahendid – ca 50-60%

Oodatav tulemus/ väljundid

- 1) **Analüüs Eesti tööturu suunatud ja sunnitud muutustest aastani 2030 ja pikemas perspektiivis vähemalt kolme stsenaariumi alusel, mis pakub välja lahendused nendes kirjeldatud võimaluste ärakasutamiseks ja probleemidega toimetulekuks.** Lahendused peavad arvestama rahvastiku vananemist ja vähenemist, ümberõppe vajadust, soovitud ja soovimatut rännet sisse- ja väljarännet, tagasirände potentsiaali. Hinnata tuleb eri stsenaariumite tulu ja kulu ning mõju haridus- ja sotsiaalsüsteemile.
- 2) Eelnevalt koostatud stsenaariumide (aga ka muude võimalike lahenduste) hindamist võimaldavad **rände tulude ja kulude mudel**, mis arvestaks pika-ajalist vaadet ning hindaks olukorda ja vajadusi erinevate sihtrühmade lõikes. Sisuliselt on tegemist uudse teadusliku mudeliga, mille loomisel arvestatakse senist välisriikide kogemust, kasutatakse Eesti erinevate registrite andmeid ning infot seniste vastavatele sihtgruppidele suunatud teenuste kohta ning luuakse selle baasil tehniline lahendus, mida on hiljem võimalik täiendada. Ettepanekud lahendusteks peavad arvesse võtma varasemaid valdkonnapõhiseid uuringuid ja analüüse. Loodava mudeli baasil saab mitte ainult hinnata kulusid ja tulusid ning modelleerida erinevaid arengustsenaariume, vaid teha vajadus- ja kulupõhiseid ettepanekuid Eestile sobivate lahenduste kujundamiseks haridus-, tööturu- ja sotsiaalsüsteemi teenuste pakkumiseks. Arvestada tuleb sisse-, välja-, tagasi- ja pendelrände taustaga isikute vajadusi ning võimaldada riigile maksimaalset tulude suurendamist ning kulude vähendamist kesk-pikas vaates. Uuringu valmides annab teenuse pakkuja mudeli kohta lithlitsentsi ETAgile koos all-litsentsi andmise õigusega. Mudel on avalikult kasutatav. Lahendusi saavad oma töö kavandamisel rakendada HTM, MKM, SoM, SiM ja KuM.

Tõenduspõhised meetodid ja töövahendid (keeleõppevahendite prototüübid, meetodid avatud hoiakute kujundamiseks ja eri rahvusrühmade vahel ühisosa loomiseks, vt uurimisküsimusi) erinevatele sihtrühmadele. Lõpptulemusena soovime vähemalt viit tõenduspõhist – teaduslikel eksperimentidel ja/või pikaajalistel uuringutel tuginevaid ning kasutajate poolt testitud tõhusat töövahendit rändes osalejate Eesti ühiskonnaga kohanemise abistamiseks. Hinnata tuleb nii vahendite mõju kui maksumust. Töö osaks on vahendite prototüüpide väljatöötamine, sh elektroonselt kasutatavad materjalid, küsimustikud, mängud jms. Projekti raames ei ole ette nähtud materjalide trükkimist või levitamist. Uuringu valmides annab teenuse pakkuja töövahendite kasutamise (sh täiendamise ja töötlemise) kohta lihtlitsentsi ETAgile. Töövahendid on avalikult kasutatavad. Lahendusi saavad oma töö kavandamisel rakendada HTM, MKM, SoM, SiM ja KuM.

Lisa 1. Uuringuettepanekute hindamis- ja valikumenetluse juhend

Lisa 2. RITA tegevuse 1 hindamiskriteeriumid

*Valdkondliku teadus- ja arendustegevusetugevdamise (RITA)
tegevuse 1 „STRATEEGILISE TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUSE TOETAMINE“
uuringuettepanekute hindamis- ja valikumenetluse juhend*

EESMÄRK, KÄSITLUSALA, VASTUTUS

Käesoleva dokumendi eesmärk on kehtestada struktuuri toetuste perioodil 2014-2020 esitatud rakendusuuringu ettepanekute hindamiseks hindamis- ja valikumenetluse juhend „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse (TA) tugevdamine (RITA)“ tegevuse 1 „Strateegilise TA tegevuse toetamine“ raames.

Rakendusuuringu ettepanekute hindamine toimub lähtuvalt „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine“ (RITA) toetuse andmise tingimuste (edaspidi RITA TAT) punktist 6.1.4.²⁶

Uuringuettepanekute sotsiaalmajanduslikku ning ühiskondlikku relevantust hindab ekspertide hindamispaneel (edaspidi *hindamispaneel*). Uuringuettepanekute teaduslikku taset hindab SA Eesti Teadusagentuuri (edaspidi *ETAg*) hindamisnõukogu (edaspidi *hindamisnõukogu*), kaasates sõltumatuid eksperte.

Hindajad juhenduvad oma töös:

- 1) Haridus- ja teadusministri 31.12.2015. a käskkirjast nr 1.1-2/15/486 „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine“ (RITA) toetuse andmise tingimustest,
- 2) RITA tegevuse 1 ekspertide hindamispaneeli töökorrast;
- 3) käesolevast juhendist;
- 4) ETAg-i hindamisnõukogu töökorrast²⁷.

Juhendi täitmise eest vastutavad ETAg, hindamispaneeli liikmed, sõltumatud eksperdid ja ETAg-i hindamisnõukogu.

TEGEVUSE KIRJELDUS

1. ÜLDSÄTTED

- 1.1. Uuringuettepanek esitatakse elektrooniliselt läbi Eesti Teadusinfosüsteemi (edaspidi *ETIS*) taotlusvooru väljakuulutamisel nimetatud tähtaja jooksul. Uuringuettepanekute menetlemise korraldab ETAg.
- 1.2. Enne uuringuettepaneku hindamist kontrollib ETAg nii konsortsiumi (edaspidi *taotleja*) kui ka uuringuettepaneku nõuetele vastavust lähtudes lähteülesandes sätestatud tingimustest.
- 1.3. Kui uuringuettepanekus esineb ebatäpsusi (esitamata on kohustuslikke lisadokumente, muid tehnilisi aspekte täpsustamata), informeerib ETAg sellest viivitamatult taotlejat, andes kuni 5 tööpäeva puuduste kõrvaldamiseks. Kui nimetatud tähtaja jooksul puudusi ei kõrvaldata, on ETAg-il õigus lõpetada uuringuettepaneku menetlemine ja uuringuettepanek nõuetele mittevastavaks tunnistada. Nõuetele vastavaks tunnistatud taotlejate nõuetele vastavad uuringuettepanekud suunab ETAg hindamise.
- 1.4. Taotleja ja/või uuringuettepaneku nõuetele mittevastavaks tunnistamise korral ETAg uuringuettepanekut sisuliselt hindama ei hakka.
- 1.5. Hindamistulemuste põhjal rahuldamisele kuuluvate uuringuettepanekute kohta tehakse uuringuettepaneku rahuldamise otsus.

²⁶ <http://www.etag.ee/rahastamine/programm/rita/> kehtivad toetuse andmise tingimused lehe alaosas.

²⁷ <http://www.etag.ee/teadusagentuur/hindamisnõukogu/hindamisnõukogu-moodustamise-kord-ja-tookord/>

2. HINDAMINE

- 2.1. Rakendusuuringu uuringuettepanekute hindamine toimub kahes etapis. Esimeses etapis hindab uuringuettepanekuid ekspertide hindamispaneel, teises ETAg-i hindamisnõukogu, kaasates sõltumatuid eksperte.
- 2.2. ETAg tagab hindamispaneeli, sõltumatute ekspertide ja ETAg-i hindamisnõukogu tehnilise teenindamise, s.h valmistab ette hindamiseks vajalikud materjalid, sõlmib hindamispaneeli liikmetega lepingud ja konfidentsiaalsuse deklaratsioonid, kutsub kokku ja protokollib koosolekud.
- 2.3. Hindamise raames loodud ja saadud dokumentatsiooni säilitatakse ETAgis vastavalt asutuses kehtestatud protseduurireeglitele.
- 2.4. Hindamisele pääsevad ainult nõuetele vastavaks tunnistatud uuringuettepanekud, mille kohta ETAg edastab info hindamispaneelile hiljemalt 5 tööpäeva jooksul pärast uuringuettepanekute tingimustele vastavaks tunnistamist.

2.5. HINDAMISE I ETAPP

- 2.5.1. Uuringuettepanekute sotsiaalmajanduslikku ja ühiskondlikku olulisust hindab ETAg-i moodustatud hindamispaneel. Hindamispaneeli töövormiks on koosolek. Iga teema jaoks moodustatakse eraldi hindamispaneel.
- 2.5.2. Hindamispaneelid moodustab ETAg RITA TAT punkti 6.1.4.10 alusel. Hindamispaneelide liikmete nimekirjad kinnitab ETAg-i juhatus käskkirjaga. Hindamispaneelid tegutsevad kuni RITA tegevuse 1 käimasoleva taotlusvooru lõppemiseni.
- 2.5.3. Hindamispaneelidesse kuulub kolm alalist liiget, kes osalevad kõikide paneelide töös ning konkursi teema spetsiifilised eksperdid ja konkursi teema väljapakunud ministeeriumi(te) esindaja(t). Enne hindama asumist peavad hindamispaneeli liikmed allkirjastama konfidentsiaalsuse deklaratsiooni.
- 2.5.4. Hindamispaneelile määratakse juht, kelle ülesandeks on hindamispaneeli koosolekute juhtimine, retsensentide ja raportööri määramine ning raportööri poolt ETAg-i jaoks koostatud lõpphinnangu ning põhjenduste edastamine. Hindamispaneeli juhi puudumisel juhib koosolekut tema poolt määratud asendaja.
- 2.5.5. Hindamispaneel on otsustuspädev, kui koosolekul osaleb vähemalt 60% hindamispaneeli liikmetest. Otsused (sh uuringuettepanekute alakriteeriumite lõplikud hinned) võetakse vastu lihthälte enamusega. Häälte võrdse jagunemise korral saab määravaks paneeli juhi hääl.
- 2.5.6. Hindamispaneeli koosolekud toimuvad kas füüsiliselt või videosilla vahendusel. Koosolekul osalemist pole lubatud asendada kirjaliku arvamuse avaldamise või muu kirjaliku menetlusprotsessiga.
- 2.5.7. ETAg-i töötaja osaleb hindamispaneeli koosolekul eelkõige teabe jagamise ja selgituste andmise eesmärgil ning protokollijana. ETAg-i esindajal hindamispaneelis hääleõigust ei ole.
- 2.5.8. Kõik hindamispaneeli liikmed loevad kõik uuringuettepanekud läbi. Vähemalt kaks paneeli liiget (edaspidi retsensendid, sõltuvalt uuringuettepanekute arvust) esitavad ETIS-e kaudu elektrooniliselt retsensiooni. Hindamispaneeli juht määrab iga uuringuettepaneku konkursi retsenseerimise jaoks raportööri, kelle ülesandeks on hindamispaneelile retsensioonidest kokkuvõtte (koondretsensiooni) tegemine ja hiljem kirjaliku lõpphinnangu tegemine ETAg-i hindamisnõukogule arutelu käigus antud hinnetest ja hinnangutest. Lõpphinnangu vormistab raportöör koostöös ETAg-i töötajaga 5 tööpäeva jooksul pärast koosoleku toimumist. Raportöör on üks retsensentidest.
- 2.5.9. Vastavalt RITA TAT-i punktile 6.1.4.9. hindavad retsensendid hindamise esimeses etapis rakendusuuringu ettepanekuid kolme alakriteeriumi suhtes:

- a) uuringu mõju RITA eesmärkide ning riiklike strateegiate ja arengukavade ellu rakendamisele; panus sotsiaalmajanduslike ja ühiskondlike probleemide lahendamisele; vastavus nutika spetsialiseerumise raamistikule, kus asjakohane; uuringu vastavus lähteülesandes toodud eesmärkidele ning lähteülesandes tõstatatud probleemide lahendamisele
- b) uuringu tulemuste levitamise ja rakendamise plaan ning tutvustamine ühiskonnale;
- c) oodatav panus teadlaste järelkasvu tagamise riigile olulistes valdkondades, uuringu mõju läbivatele teemadele,

Lisaks eeltoodule tuleb avaldada arvamust eelarve realistlikkuse osas ning vajadusel teha põhjendatud ettepanekuid eelarve või sisu muutmiseks.

- 2.5.10. Retsensendid peavad oma retsensioonid esitama ETIS-es hiljemalt 5 tööpäeva enne hindamispaneeli koosoleku toimumist. Hindeid tuleb anda iga alakriteeriumi lõikes 0.5 punkti täpsusega. Hinnanguid tuleb põhjendada.
- 2.5.11. Raportööri retsensioonide kokkuvõtte ning teiste paneeli liikmete individuaalsete hinnangute ärakuulamise järel otsustab hindamispaneel koosolekul uuringuettepaneku esimese kriteeriumi alakriteeriumite hinded. Alakriteeriumi hinne ei ole paneeliliikmete antud hinnete aritmeetiline keskmine, vaid paneeliliikmete konsensuslik otsus. Juhul, kui konsensust ei saavutata, tehakse otsused lihthäälte enamusega ning häälte võrdse jagunemise puhul on otsustavaks paneeli juhi hääl. Esimese kriteeriumi hinne arvutatakse matemaatiliselt vastavalt TATi punktis 6.1.4.9 toodud osakaaludele.
- 2.5.12. Hindamispaneel teeb pärast raportööri ära kuulamist, arutelu, alakriteeriumite lõikes antavate hinnete ja hinnangute andmist ETAg-ile järgmised ettepanekud:
 - 1) lävendit mitte ületanud uuringuettepanekute hindamine lõpetada,
 - 2) lävendi ületanud uuringuettepanekute kohta koostada pingerida ja saata hindamise teise etappi;
 Samuti on hindamispaneelil õigus teha lävendi ületanud uuringuettepanekule(tele) soovitusi ETAg-i hindamisnõukogule uuringuettepanekule lisatingimuste seadmiseks, sealhulgas eelarve või sisu muutmiseks.
- 2.5.13. Iga ettepaneku kohta koostab raportöör koos ETAg-i töötajaga lõpphinnangu, mis kajastab hindamispaneeli lõplikke hindeid ja põhjendusi.
- 2.5.14. ETAg koostab koosolekust protokoll 5 tööpäeva jooksul alates koosoleku toimumise ajast. Hindamispaneeli juht ja protokollija allkirjastavad protokoll.
- 2.5.15. Esimese kriteeriumi lävend on 3.5 punkti.

2.6. HINDAMISE II ETAPP

- 2.6.1. Hindamise teises etapis hindavad laekunud uuringuettepanekute teaduslikku taset kaks sõltumatut eksperti ja hindamisnõukogu.
- 2.6.2. Hindamisnõukogu tööd reguleerib „Eesti Teadusagentuuri hindamisnõukogu moodustamise kord ja töökord.“
- 2.6.3. Sõltumatud eksperdid valib ETAg koostöös ETAg-i hindamisnõukogu esindajaga. Sõltumatuks eksperdiksi võib olla rahvusvaheliselt tunnustatud oma eriala ekspert Eestist või mõnest teisest riigist. Sarnaselt hindamispaneeli ekspertidele, täidavad ka sõltumatud eksperdid iga nende poolt hinnatava uuringuettepaneku kohta retsensioonivormi ETIS-es.
- 2.6.4. Vastavalt RITA TATi punktile 6.1.4.9. hindavad eksperdid ja hindamisnõukogu hindamise teises etapis rakendusuuringu ettepanekuid kolme alakriteeriumi suhtes:
 - a) konsortsiumi suutlikkus uuringut ellu viia, sealhulgas senise uurimistöö teaduslik tase, uurimiserühmade juhtide ja põhitäitjate eelneva teadustöö tulemused ja taristu piisavus;
 - b) kavandatava uuringu meetodika, teaduslik tase ja põhjendus;

c) eelarve ja ajakava põhjendatus ja realistlikkus.

- 2.6.5. Hindamisnõukogu otsustab teise kriteeriumi alakriteeriumite hinded tuginedes sõltumatute ekspertide ja hindamispaneeli retsensioonidele.
- 2.6.6. Hindamisnõukogu koosolekul toimub arutelu alakriteeriumite lõikes antavate hinnete ja hinnangute andmiseks ning tehakse ETag-ile järgmised ettepanekud:
 - 1) lävendit mitte ületanud uuringuettepanekuid mitte rahastada,
 - 2) lävendi ületanud uuringuettepanekute rahastamise kohta vastavalt pingereale või
 - 3) lävendi ületanud uuringuettepaneku(te) lisatingimustega rahastamise kohta vastavalt pingereale.
- 2.6.7. Teise kriteeriumi lävendiks on 3.5 punkti.

3. RAHASTAMISOTSUSE TEGEMINE

- 3.1. ETag arvutab mõlema hindamiskriteeriumi hinnete põhjal koondhinde, sealjuures esimese kriteeriumi osakaal on 60 % ja teise kriteeriumi osakaal 40% koondhindest.
- 3.2. Kummagi kriteeriumi hinnete alusel koostatud pingeridade põhjal moodustatakse lävendi ületanud uuringuettepanekute lõplik pingerida.
- 3.3. Iga uuringuteema kohta rahastatakse vähemalt ühte projekti, mis on ületanud mõlema kriteeriumi osas lävendi ning mis on vastava uuringuteema projektide pingereas kõrgeima punktisummaga. Kui mõne uuringuteema osas pole ühtegi sellist ettepanekut, siis see uuringuteema jääb rahastamata.
- 3.4. Uue konkursi korraldamise otsustab ETag.
- 3.5. Võrdse koondhindega ettepanekute puhul rahastatakse uuringuettepanek, millel on kõrgem esimese kriteeriumi hinne.
- 3.6. Kui ka esimese kriteeriumi hinne on mõlemal projektil võrdne, siis selgitatakse võitja välja liisuheitmise tulemusena.

4. HINDAMISPANEELI LIIKMETE ÕIGUSED JA KOHUSTUSED

- 4.1. Kohustused:
 - 4.1.1. Hindamises osalevad hindamispaneeli liikmed peavad vastama perioodi 2014-2020 struktuuritoetuse seaduse §21 lõikes 4 sätestatud tingimustele.
 - 4.1.2. Hindamispaneeli liikmed on kohustatud allkirjastama huvide konflikti välistamiseks ja konfidentsiaalsuse kinnitamiseks sõltumatuse ja konfidentsiaalsuse deklaratsiooni (Lisa 2 Sõltumatuse ja konfidentsiaalsuse deklaratsioon).
 - 4.1.3. Hindamispaneeli liikmed on kohustatud koheselt peale uuringuettepanekute kättesaamist teavitama sõltumatu hinnangu andmist takistavatest asjaoludest (nt. huvide konflikt) hindamispaneeli esimeest.
- 4.2. Õigused:
 - 4.2.1. Hindajatel on õigus saada tasu uuringuettepanekute hindamise ja hindamispaneeli koosolekul osalemise eest.
 - 4.2.2. Hindamispaneeli liikmetel on õigus vajadusel küsida ETag-i käest lisateavet esitatud uuringuettepanekute kohta.

5. HINDAMISKRITEERIUMITE KIRJELDUS

- 5.1. Uuringuettepanekut hinnatakse toetuse andmise tingimuste punktis 6.1.4.9. välja toodud hindamiskriteeriumite ja alakriteeriumite põhjal. Korraldatavad konkursid on teemaspetsiifilised ja seetõttu kasutatakse iga teema puhul individuaalset lähenemist. Kriteeriumid, alakriteeriumid ja nende osakaalud uuringuettepanekute hindamiseks põhinevad lisas 1 toodud tabelil.

- 5.2. Uuringuettepanekut hinnatakse valikukriteeriumide lõikes skaalal 1 (mitterahuldav) kuni 5 (suurepärase). Alakriteeriumite piires võib hindeid anda sammuga 0.5 punkti. Numbrilise skaala väärtushinnangud on järgmised:
- 1) „mitterahuldav“ (1)
 - 2) „rahuldav“ (2)
 - 3) „hea“ (3)
 - 4) „väga hea“ (4)
 - 5) „suurepärase“ (5).
- 5.3. Hindajal on kohustus oma hinnangut põhjendada.

VIITED

- 1) Tegevuse 1 „Strateegilise TA tegevuse toetamine” uuringuettepanekute ja taotleja nõuetele vastavuse kontrolli lehe“.
- 2) „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine (RITA)“ toetuse andmise tingimused,

RITA tegevuse 1 hindamiskriteeriumid TATi punkt 6.1.4.9. alusel

Kriteerium ja selle kaal	Alakriteeriumi kirjeldus	Alakriteeriumi kaal kriteeriumist
Kriteerium 1 Uuringu sotsiaalmajanduslik ning ühiskondlik relevantsus (60%) KRITEERIUMI LÄVEND 3,5 punkti	Uuringu mõju RITA eesmärkide ning riiklike strateegiate ja arengukavade ellu rakendamisele; Uuringu vastavus lähteülesandes toodud eesmärkidele ning lähteülesandes tõstatatud probleemide lahendamisele	60%
	Panus sotsiaalmajanduslike ja ühiskondlike probleemide lahendamisele	
	Vastavus nutika spetsialiseerumise raamistikule, kus asjakohane	
	Uuringu tulemuste levitamise ja rakendamise plaan ning tutvustamine ühiskonnale	30%
	Oodatav panus teadlaste järelkasvu tagamisse riigile olulistes valdkondades	10%
	Uuringu mõju läbivatele teemadele	
Kriteerium 2 Uuringu teaduslik tase (40%) KRITEERIUMI LÄVEND 3,5 punkti	Konsortsiumi suutlikkus uuringut ellu viia	
	Senise uurimistöö teaduslik tase, uurimisrühmade juhtide ja põhitäitjate eelneva teadustöö tulemused	30%
	Taristu piisavus	
	Kavandatava uuringu metoodika, teaduslik tase ja põhjendatus	40%
	Eelarve ja ajakava põhjendatus ja realistlikkus	30%

Hinnete kirjeldused

I hindamise etapp

Kriteerium 1 Uuringu sotsiaalmajanduslik ning ühiskondlik olulisus	60%
1.1 -Uuringu mõju RITA eesmärkide ning riiklike strateegiate ja arengukavade ellu rakendamisele; uuringu vastavus lähteülesandes toodud eesmärkidele ning lähteülesandes tõstatatud probleemide lahendamisele -Panus sotsiaalmajanduslike ja ühiskondlike probleemide lahendamisele; vastavus nutika spetsialiseerumise raamistikule, kus asjakohane Osakaal I kriteeriumist 60%	
-Uuringu mõju RITA eesmärkide ning riiklike strateegiate ja arengukavade ellu rakendamisele; uuringu vastavus lähteülesandes toodud eesmärkidele ning lähteülesandes tõstatatud probleemide lahendamisele	
„5“	Uuring lahendab <u>väga otseselt ja selgelt</u> lähteülesandes toodud probleemid ja eesmärgid, on <u>otseselt, tugevasti ja selgelt</u> seotud RITA eesmärkide, riiklike strateegiate ja arengukavadega ning <u>toob parimal võimalikul moel välja</u> uuringu seosed erinevate strateegiate ja arengukavadega, mille koostamisel või rakendamisel on uuringut võimalik kasutada.
„4“	Uuring lahendab <u>hästi</u> lähteülesandes toodud probleemid ja eesmärgid, on <u>otseselt</u> seotud RITA eesmärkide, riiklike strateegiate ja arengukavadega ning toob <u>selgelt välja</u> uuringu seosed erinevate strateegiate ja arengukavadega, mille koostamisel või rakendamisel on uuringut võimalik kasutada.
„3“	Uuring lahendab <u>piisavalt selgelt</u> lähteülesandes toodud probleemid ja eesmärgid, on <u>piisavalt selgelt seotud</u> RITA eesmärkide, riiklike strateegiate ja arengukavadega ning toob <u>pigem selgelt</u> välja uuringu seosed erinevate strateegiate ja arengukavadega, mille koostamisel või rakendamisel on uuringut võimalik kasutada, samas võib esineda teatud küsitavusi seoste asjakohasuse kohta.
„2“	Uuringu vastavus lähteülesandes toodud probleemide ja eesmärkide lahendamisele on <u>kaheldav</u> , seotus RITA eesmärkide, riiklike strateegiate ja arengukavadega on <u>nõrk</u> ning <u>pigem ei too selgelt</u> välja uuringu seoseid erinevate strateegiate ja arengukavadega, mille koostamisel või rakendamisel oleks uuringut võimalik kasutada.
„1“	Uuring <u>ei ole seotud</u> lähteülesandes toodud probleemide ja eesmärkide lahendamisele, seotus RITA eesmärkide, riiklike strateegiate ja arengukavadega on <u>ebaselge</u> , samuti on <u>ebaselge</u> , kas ja millise strateegia või arengukava koostamisel või rakendamisel oleks uuringut võimalik kasutada.
-Panus sotsiaalmajanduslike ja ühiskondlike probleemide lahendamisele; vastavus nutika spetsialiseerumise raamistikule, kus asjakohane	
„5“	Uuringu panus sotsiaal-majanduslike ja ühiskondlike probleemide lahendamisesse on <u>väga suur ja väga oluline</u> , uuring on väga innovaatiline ²⁸ . Uuring toob <u>selgelt ja väga hästi põhjendatult välja</u> erinevad aspektid, kuidas ta mõjutab ühiskonda, majandust, keskkonda ja kuidas on tulemused riigi jaoks rakenduslikud. Samuti on see uuring <u>väga hästi seostatud</u> nutika spetsialiseerumise eesmärkidega, kus asjakohane.
„4“	Uuringu panus sotsiaal-majanduslike ja ühiskondlike probleemide lahendamisesse on <u>suur ja oluline</u> , uuring on innovaatiline. Uuring toob <u>hästi välja</u> erinevad aspektid, kuidas ta mõjutab ühiskonda, majandust, keskkonda ja kuidas on tulemused riigi jaoks rakenduslikud. Samuti on see uuring <u>hästi</u> seostatud nutika spetsialiseerumise eesmärkidega, kus asjakohane.

²⁸ Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus, §2, punkt 5: innovatsioon – uute ideede ja teadmiste kasutamine uudsete lahenduste rakendamiseks, mis hõlmab toodete ja teenuste väljatöötamist ning uuendamist (tooteinnovatsioon); vastavate turgude hõivamist ja laiendamist (turuinnovatsioon); uute tootmis-, tarne- ja müügimeetodite loomist ning juurutamist (protsessiinnovatsioon); uuendusi juhtimises ja töökorralduses (organisatsiooniinnovatsioon) ning töötingimuste ja personali oskuste arendamist (personaliinnovatsioon)

„3“	Uuringu panus sotsiaal-majanduslike ja ühiskondlike probleemide lahendamisesse <u>on pigem suur ja pigem oluline, uuring sisaldab mõningaid innovaatilisi aspekte</u> . Uuring <u>pigem toob välja</u> erinevad aspektid, kuidas ta mõjutab ühiskonda, majandust, keskkonda ja kuidas on tulemused riigi jaoks rakenduslikud. Samuti on see uuring <u>piisavalt</u> seostatud nutika spetsialiseerumise eesmärkidega, kus asjakohane.
„2“	Uuringu panus sotsiaal-majanduslike ja ühiskondlike probleemide lahendamisesse <u>on pigem väike ja pigem ebaoluline, uuringu innovaatilisus on kaheldav</u> . <u>On kaheldav, kas uuring toob välja</u> erinevad aspektid, kuidas ta mõjutab ühiskonda, majandust, keskkonda ja kuidas on tulemused riigi jaoks rakenduslikud. Samuti on <u>kaheldav, kui hästi</u> on see teema seostatud nutika spetsialiseerumise eesmärkidega, kus asjakohane.
„1“	Uuringu panus sotsiaal-majanduslike ja ühiskondlike probleemide lahendamisesse on <u>väike ja ebaoluline, uuringus puudub innovaatilisus</u> . Uuring <u>ei too välja</u> erinevaid aspekte, kuidas ta mõjutab ühiskonda, majandust, keskkonda ja kuidas on tulemused riigi jaoks rakenduslikud. Samuti <u>puudub</u> seos nutika spetsialiseerumise eesmärkidega.
1.2 -Uuringu tulemuste levitamise ja rakendamise plaan ning tutvustamine ühiskonnale <u>Osakaal I kriteeriumist 30%</u>	
„5“	Uuringu tulemused on <u>väga selged ja väga hästi rakendatavad</u> . Tulemuste rakendamise plaan on <u>väga hästi koostatud ja väga hästi teostatav, väga realistlik, kaasates kõiki vajalikke osapooli</u> . Välja on pakutud erinevad viisid tulemuste levitamiseks: näiteks konverentsidel osalemine, juhendmaterjalide koostamine, koolituste koostamine, infopäevad jne, teema kajastatus ajakirjanduses, kaasa arvatud rahvusvahelises teaduskirjanduses, kus kohane. Uuringu tulemuste rakendajaid kaasatakse uuringu protsessi. Väljapakutu võimaldab <u>väga hästi</u> tulemusi levitada ja ühiskonnale tutvustada.
„4“	Uuringu tulemused on <u>hästi välja toodud ja hästi rakendatavad</u> . Tulemuste rakendamise plaan on <u>väga hästi koostatud ja hästi teostatav, realistlik, kaasates enamusi vajalikke osapooli</u> . Välja on pakutud erinevad viisid tulemuste levitamiseks: näiteks konverentsidel osalemine, juhendmaterjalide koostamine, koolituste koostamine, infopäevad jne, teema kajastatus ajakirjanduses, kaasa arvatud rahvusvahelises teaduskirjanduses, kus kohane. Uuringu tulemuste rakendajaid kaasatakse uuringu protsessi. Väljapakutu võimaldab <u>hästi</u> tulemusi levitada ja ühiskonnale tutvustada.
„3“	Uuringu tulemused on <u>mõistetavad ja rakendatavad</u> . Tulemuste rakendamise plaan on <u>teostatav, kuigi võib esineda teatud kaheldavusi või on mõne olulise osapoole kaasatus nõrk</u> . Välja on pakutud erinevad viisid tulemuste levitamiseks: näiteks konverentsidel osalemine, juhendmaterjalide koostamine, koolituste koostamine, infopäevad jne, teema kajastatus ajakirjanduses, kaasa arvatud rahvusvahelises teaduskirjanduses, kus kohane. Väljapakutu võimaldab <u>piisavalt</u> tulemusi levitada ja ühiskonnale tutvustada.
„2“	Uuringu tulemused on <u>pigem ebapiisavalt välja toodud ja pigem ei ole rakendatavad</u> . Tulemuste rakendamise plaan on <u>koostatud pigem puudulikult ja pigem on kesiselt teostatav</u> . Paljud olulised osapooled on rakendusplaanist <u>väljas</u> . Välja pakutud viisid tulemuste levitamiseks võimaldavad <u>piiratud ulatuses</u> tulemusi levitada ja ühiskonnale tutvustada.
„1“	Uuringu tulemused on <u>segaselt sõnastatud</u> . Tulemuste rakendamise plaan <u>puudub või on teostatamatu</u> . <u>Väljapakutud stsenaariumid ei võimalda</u> tulemusi piisavalt levitada ega ühiskonnale tutvustada.
1.3 -Oodatav panus teadlaste järelkasvu tagamise riigile olulistes valdkondades; uuringu mõju läbivatele teemadele <u>Osakaal I kriteeriumist 10%</u>	
„5“	Uuringut läbiviiva töörühma vanuseline struktuur on <u>väga hästi optimeeritud</u> . <u>Väga hästi</u> on kaasatud kõik akadeemilise karjäärimudeli erinevad tasemed. Uuringusse on kaasatud <u>väga hea ja väga hästi põhjendatud</u> magistrantide ja doktorantide kombinatsioon. Uuringu mõju läbivatele teemadele on <u>väga selge</u> .

„4“	Uuringut läbiviiva töörühma vanuseline struktuur on <u>hästi</u> optimeeritud. <u>Hästi</u> on kaasatud akadeemilise karjäärimudeli erinevad tasemed. Uuringusse on kaasatud <u>hea</u> ja <u>hästi</u> põhjendatud magistrantide ja doktorantide kombinatsioon. Uuringu mõju läbivatele teemadele on <u>selge</u> .
„3“	Uuringut läbiviiva töörühma vanuseline struktuur on <u>piisavalt</u> läbimõeldud. Kaasatud on <u>piisavalt</u> akadeemilise karjäärimudeli erinevaid tasemeid. Uuringusse on kaasatud <u>piisavalt</u> nii magistrante kui ka doktorante. Uuringu mõju läbivatele teemadele on <u>piisav</u> .
„2“	Uuringut läbiviiva töörühma vanuseline struktuur on <u>kohati läbimõetlemata</u> . Akadeemilise karjäärimudeli erinevad tasemed ei ole tasakaalus. Uuring kaasab <u>väga vähe</u> magistrante või doktorante, kuigi see oleks vajalik ja võimalik. Uuringu mõju läbivatele teemadele on <u>ebaselge</u> .
„1“	Uuringut läbiviiva töörühma vanuseline struktuur <u>ei ole läbimõeldud</u> . Esindatud ei ole akadeemilise karjäärimudeli erinevaid tasemeid. Uuring <u>ei kaasa</u> ei magistrante ega doktorante, kuigi see oleks vajalik ja võimalik. Uuringu mõju läbivatele teemadele <u>puudub</u> .

II hindamise etapp

Kriteerium 2		40%
Uuringu teaduslik tase		
2.1 -Konsortsiumi suutlikkus uuringut ellu viia, -Senise uurimistöö teaduslik tase, uurimiserühmade juhtide ja põhitäitjate eelneva teadustöö tulemused ja -Taristu piisavus <u>Osakaal II kriteeriumist 30%</u>		
-Konsortsiumi suutlikkus uuringut ellu viia		
„5“	Konsortsium on komplekteeritud suurepäraselt, kõik vajalikud kompetentsid uuringu läbiviimiseks on <u>väga hästi esindatud</u> ja <u>sellega on loodud kõik eeldused uuring suurepäraselt ellu viia.</u>	
„4“	Konsortsium on komplekteeritud <u>hästi</u> ja kõik vajalikud kompetentsid uuringu läbiviimiseks on <u>hästi esindatud</u> ja sellega on loodud head eeldused uuring hästi ellu viia.	
„3“	Konsortsium on komplekteeritud <u>piisavalt</u> , vajalikud kompetentsid uuringu läbiviimiseks on <u>enamasti olemas</u> ja sellega on loodud eeldused uuring läbi viia.	
„2“	Konsortsiumi komplekteeritus <u>jätab soovida</u> , vajalikud kompetentsid uuringu läbiviimiseks on <u>puudulikud</u> ja uuringu edukas läbiviimine on küsitav.	
„1“	Konsortsiumil puudub suutlikkus uuringut ellu viia.	
-Senise uurimistöö teaduslik tase, uurimiserühmade juhtide ja põhitäitjate eelneva teadustöö tulemused		
„5“	Konsortsiumi kuulub üks või mitu inimest, kelle teadustulemused uuringuga seotud valdkondades on rahvusvaheliselt <u>silmapaistval</u> tasemel. Artiklid avaldatud <u>kõrgelt hinnatud</u> eelretsenseeritud ajakirjades, toimetised leitavad nende uurimisvaldkonna olulisimates andmebaasides. Monograafiad on publitseeritud rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatud kirjastajate poolt. Konsortsiumi partnerite seas on uurimisgrupe, kellel <u>on eelnev korduv koostöö kogemus</u> . Üks või mitu konsortsiumi partnerit on eelnevalt olnud <u>üliedukad</u> erinevate projektide, uurimistoetuste või rahvusvahelise rahastamise taotlemisel ja <u>väga paljude</u> rahvusvaheliste projektide või uurimistoetuste juhtimisel/haldamisel.	
„4“	Konsortsiumi kuulub üks või mitu inimest, kelle teadustulemused uuringuga seotud valdkondades on <u>rahvusvaheliselt tunnustatud</u> . Artiklid avaldatud tunnustatud eelretsenseeritud ajakirjades, toimetised leitavad nende uurimisvaldkonna olulisimates andmebaasides. Monograafiad on publitseeritud rahvusvaheliselt tunnustatud kirjastajate poolt. Konsortsiumi partnerite seas on uurimisgrupe, kes on varem <u>vähemalt korra koostööd teinud</u> . Üks või mitu konsortsiumi partnerit on eelnevalt olnud <u>edukad</u> erinevate projektide, uurimistoetuste või rahvusvahelise rahastamise taotlemisel ja <u>paljude</u> rahvusvaheliste projektide või uurimistoetuste juhtimisel/haldamisel.	
„3“	Konsortsiumi kuulub üks või mitu inimest, kelle teadustulemused uuringuga seotud valdkondades on <u>rahvusvaheliselt nähtavad</u> . Artiklid või monograafiad on avaldatud eelretsenseeritud ajakirjades või TA valdkonnas tunnustatud kirjastaja poolt. Konsortsiumi partnerite seas on uurimisgrupid, kes <u>varem koostööd teinud ei ole</u> , aga taotluse põhjal on alust oletada, et nad on koostööks suutelised. Konsortsiumi partneritel on olnud <u>vähe projekte</u> või uurimistoetusi või rahvusvahelist rahastust. Konsortsiumil on mõningane projektide või uurimistoetuste juhtimise/haldamise kogemus.	
„2“	Konsortsiumi partnerite teadustulemused uuringuga seotud valdkondades on avaldatud kohalikes ajakirjades või kohalike kirjastuste poolt <u>ega ole leitavad</u> tunnustatud andmebaasidest. Konsortsiumi partnerite seas on uurimisgrupid, kes varem koostööd teinud ei ole. Taotlusest nähtub, et nende koostöövõimekus on väike. Konsortsiumi partneritel on olnud väga vähe projekte või uurimistoetusi. Konsortsiumi võimekus oma seniste kogemuste ja oskuste baasil projekti ellu viia on väike.	

„1“	Konsortsiumi partnerite teadustulemusi uuringuga seotud valdkondades on vähe ning need on avaldatud kohalikes ajakirjades või kohalike kirjastuste poolt ega ole leitavad andmebaasidest. Konsortsiumi partnerid ei ole varem koostööd teinud. Partnerite koostöövõimekus on puudulik. Konsortsiumi partneritel ei ole olnud varasemaid projekte ega uurimistoetusi. Konsortsiumi võimekus projekti ellu viia on väga väike.
-Taristu piisavus	
Tingi-muslik	Teema täitmine ei eelda vastava taristu olemasolu
Tingi-muslik	Teema täitmine eeldab vastava taristu olemasolu
„5“	Taristu uuringu elluviimiseks on tiptasemel ja uuringu tegemiseks igati vastav.
„3“	Taristu on osaliselt olemas, kuid uuringu tegemiseks piisav.
„1“	Uuringu elluviimiseks taristu puudub ja seda ei ole võimalik ka rentida ega osta.
2.2 -Kavandatava uuringu meetodika, teaduslik tase ja põhjendus Osakaal II kriteeriumist 40%	
„5“	Metoodika on <u>väga innovatiivne, väga kaasaegne, parim võimalik viis</u> lähteülesandes seatud probleemide lahendamiseks. Välja pakutud probleemilahendused on <u>silmapaistvad, selged, asjakohased</u> ja põhjendatud. Uurimisküsimused ja hüpoteesid on <u>väga hästi</u> välja toodud ja suurepäraselt põhjendatud. Välja pakutud meetodika vastab <u>väga täpselt</u> sellele, mida lähteülesandes oodatakse.
„4“	Metoodika <u>kasutab innovatiivseid aspekte, meetodika on kaasaegne, väga sobilik</u> lähteülesandes seatud probleemide lahendamiseks. Välja pakutud probleemilahendused <u>on väga head, selged, asjakohased ja põhjendatud</u> . Uurimisküsimused ja hüpoteesid on <u>hästi välja toodud</u> ja hästi põhjendatud. Välja pakutud meetodika vastab <u>täpselt</u> sellele, mida lähteülesandes oodatakse.
„3“	Metoodika <u>on sobilik</u> lähteülesandes seatud probleemide lahendamiseks. Välja pakutud probleemilahendused on <u>pigem head, asjakohased ja põhjendatud</u> . Uurimisküsimused ja hüpoteesid on <u>piisavalt</u> välja toodud ja põhjendatud. Välja pakutud meetodika <u>vastab suures osas</u> sellele, mida lähteülesandes oodatakse.
„2“	Metoodika on lähteülesandes seatud probleemide lahendamiseks pigem ebasobiv. Välja pakutud probleemilahendused <u>on ebaselged, ei ole asjakohased ega põhjendatud</u> . Uurimisküsimused ja hüpoteesid <u>on mõnevõrra ebatäpsed</u> ja korralikult põhjendamata. Välja pakutud meetodika <u>pigem ei vasta</u> sellele, mida lähteülesandes oodatakse.
„1“	Metoodika on ebasobiv lähteülesandes seatud probleemide lahendamiseks. Ei ole võimalik aru saada, kuidas valitud meetodika lähteülesandes toodud probleeme lahendab. Uurimisküsimused on ebaselgelt sõnastatud.
2.3 -Eelarve ja ajakava põhjendus ja realistlikkus Osakaal II kriteeriumist 30%	
„5“	Projekti eelarve ja ajakava on <u>suurepäraselt</u> koostatud, <u>väga realistlikud</u> , eelarve suurepäraselt optimeeritud ning <u>kulutõhus</u> , tegevus- ja ajakava võimaldavad <u>väga hästi</u> saavutada lähteülesandes toodud eesmärgid.
„4“	Projekti eelarve ja ajakava on <u>väga hästi</u> koostatud, realistlikud, eelarve <u>väga hästi</u> optimeeritud ning tegevus- ja ajakava võimaldavad <u>hästi</u> saavutada lähteülesandes toodud eesmärgid.
„3“	Projekti eelarve ja ajakava on <u>selged</u> , üldjoontes realistlikud, eelarve optimaalne ning tegevus- ja ajakava võimaldavad saavutada lähteülesandes toodud eesmärgid.
„2“	Projekti eelarve ja ajakava on <u>ebapiisavalt läbi mõeldud</u> , kohati ebarealistlikud, eelarve optimeerimata ning tegevus- ja ajakava sobilikkus lähteülesandes toodud eesmärkide saavutamiseks küsitav.
„1“	Projekti eelarve ja ajakava projekti elluviimiseks <u>ebarealistlikud</u> , eelarve on <u>tasakaalust väljas</u> ja tegevuste ning ajakava <u>ei võimalda</u> lähteülesandes toodud eesmärkide saavutamist.